

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تفسیر قرآن کریم (آیات برگزیده)

مؤلف : محسن قرائتی

ویراست دوم

مجموعه سوال و پاسخ های تشریحی کتاب

کاری از انجمن فناوری اطلاعات دانشگاه آزاد اسلامی زنجان

www.sitazu.ir

درآمدی بر شناخت قرآن (صفحات ۱۷ تا ۳۱)

۱- چه انحرافات می تواند انسانها را تهدید کند؟

وبه جای حق به انواع باطل گرایش می یابد - به جای آموختن علم مفید، به سراغ دانستنیهای بی سود میرود.

۲- آیاتی از قرآن را ذکر کنید که به معرفی قرآن می پردازد؟ (۱ مورد کافی است)

(زمر آیه ۲۸ - نساء آیه ۱۷۴ - جمعه آیه ۲ - یونس آیه ۵۷)

نساء آیه ۱۷۴ : يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا

۳- آیاتی از قرآن را ذکر کنید که بر جامعیت قرآن دلالت میکند؟

- أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبْلِ كَيْفَ خُلِقَتْ * وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ

- أَقِيمُوا الصَّلَاةَ

- أَقِيمُوا الْوَزْنَ

- وَالسَّمَاءِ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ * أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ

۴- آیاتی از قرآن که درباره چگونه سخن گفتن است را نام ببرید؟ (حداقل ۴ مورد)

کریمانه سخن بگویید * سخن باید محکم و مستدل باشد * نرم و متین باشد * پسندیده باشد * گویا و رسا باشد

* از بهترین کلمات باشد * صادقانه باشد نه منافقانه

۵- علوم دردست بشر چند دسته اند نام ببرید و توضیح دهید؟

سه دسته اند : ۱- علوم مفید ۲- علوم مضر ۳- علومی که نه مفیده و نه مضر

علم مفید : علم مفید به اندازه ای ارزشمند است که شکارسگ، اگر براساس آموزش باشد محترم شمرده می شود، قرآن میفرماید : شکاری که به دست سگ های آموزش دیده گرفته می شود حلال است. (مائده آیه ۴)

علم مضر : آموزش هر چیزی که برای فرد و جامعه، جسم و جان، دنیا و آخرت، نسل امروز و فردا ، به هر نحو مضر باشد، علم مضر است.

علمی که نه مفید است و نه مضر : همانند اطلاع از برخی آمارها و اطلاعات عمومی که تنها ذهن را پر میکند و هیچ فایده ای برای انسان ندارد. چنانچه قرآن از کسانی که درباره تعداد اصحاب کهف مجادله میکردن انتقاد میکند.

۶- مهجوریت قرآن را توضیح دهید ؟

یعنی توان تلاوت ندارند، بعضی نمی خوانند و بعضی از اسرار و نکات آن محروم اند و بعضی ها همه آنه را میدانند ولی عمل نمیکنند.

قرآن مجموعه ای از آیات است و آیه به معنی نشانه است. نشانه برای نشان دادن راه است که انسان راه برود ، نه آنکه پای نشانه بنشیند. آنچه از تلاوت و ترتیل و تجوید مهم تر است، تدبر و تفکر در آیات برای حرکت در مسیر الهی است.

۷- قرآن نااهلان قرآن را به چه چیزی تشبیه کرده؟(مثال بزنید)

قرآن نا اهلان را به حیوان و جماد(جامدات) تشبیه کرده است، و کلماتی نظیر: **كَمَثَلِ الْحِمَارِ - كَمَثَلِ الْكَلْبِ - كَالْحِجَارَةِ - كَالنَّعَامِ**

۸- قرآن درباره کسانی که کتاب آسمانی را به پا نمیدارند چه میگوید ؟

ای اهل کتاب هیچ و پوچید مگر آنکه کتاب آسمانی را به پا دارید. (مائده آیه ۶۸)

۹- قرآن از نگاه پیامبر(ص) را بنویسید؟ (۴ مورد)

- هرگاه فتنه ها همچون شبهای سیاه بر شما روی کرد، به سراغ قرآن بروید.
- قرآن سفره مهمانی خداوند است، تا میتوانید از ضیافت او بهره بگیرید.
- اگر انسان به راهنما نیاز دارد، کتاب آسمانی، امام و راهنماست.
- **چهار چیز در دنیا غریبند:** ۱- قرآن در دل انسان ستمگر ۲- مسجد در جمعی که نماز نخوانند ۳- مرد نیکوکار در بین انسانهای بدکار ۴- قرآن در خانه ای که تلاوت نشود.
- قرآن ثروتی است که بعد از آن فقری نیست و بدون آن ثروتی نیست.

۱۰- قرآن از نگاه امیرالمومنین (ع) را بنویسید؟ (۴ مورد)

- قرآن در علوم آینده و اخبار گذشته مطرح است، دوی دردها و نظم امور در قرآن است.
- شفاعت قرآن از گروهی و شکایت آن از گروهی دیگر در قیامت پذیرفته است.
- عزتی است که شکست ندارد و حقی است که خوار نمی شود.
- کسی با قرآن ننشست مگر آنکه از انحرافش کاسته و به هدایتش افزوده شد.

۱۱- قرآن از نگاه اندیشمندان مسلمان را بنویسید؟ (ممکن است یکی از دیدگاهها خواسته شود)

- ۱- **ملاصدرا:** بسیار به مطالعه کتب حکما پرداختم تا آنجا که گمان کردم کسی هستم، ولی همین که بصیرتم باز شد، خود را از علوم واقعی خالی دیدم، در آخر به فکر افتادم که به سراغ تدبر در قرآن و روایات بروم. یقین کردم که کارم بی اساس بوده است؛ زیرا در طول عمر به جای نور در سایه ایستاده بودم.
- ۲- **فیض کاشانی:** مدت ها در مطالعه و مجادلات متکلمین فرورفتم و کوشش ها کردم، ولی همه آن بحث ها از جهل من بود، کتابها و رساله ها نوشتم و گاهی میان سخنان فلاسفه و متکلمین جمع بندی کردم و حرف ها را به هم پیوند دادم، ولی در هیچ علمی دواپی بر دردم و آبی برا عطشم نیافتم، به سوی خداوند فرار کردم تا خداوند مرا از طریق تعمق در قرآن و حدیث هدایت کند.

۳- امام خمینی (قدس سره): اینجانب از روی جد، نه تعارف معمولی از عمر به باد رفته خود تاسف دارم، و شما ای فرزندان برومند اسلام، حوزه ها و دانشگاه ها را از توجه به شئون قرآن و ابعاد بسیار مختلف آن بیدار کنید. مبادا آخر عمر که ضعف و پیری بر شما هجوم آورد، تاسف برایام جوانی بخورید.

۱۲- راه های آشنایی با قرآن کریم را نام ببرید و توضیح دهید؟

۱- آشنایی با ادبیات عرب: (قُرْآنًا عَرَبِيًّا) شناخت لغات، اصطلاحات و قواعد، به گونه ای که بتوان معنای آیه را فهمید.

۲- آشنایی با شان نزول آیات قرآن: شناخت مفهوم برخی آیات، بدون دانستن شان نزول آن امکان پذیر نیست. مثال آیه (فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ) در کشتن اسراف نکنید. فردی از یه قبیله، فردی دیگر از قبیله دیگر را کشت و قبیله به خونخواهی شخص برخاستند و گفتند چون او یه نفر را کشته ما باید چندین نفر را بکشیم و در همین حال آیه بالا نازل شد.

۳- آشنایی با احکام و روایات اسلامی: آشنایی به زبان عربی باید توجه کامل به روایات شود؛ زیرا روایات به فهم و بینش انسان توسعه صحیح میدهد. مثال ((فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ))

۱۳- چه نکاتی از آیه ((فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ)) استنباط میشود؟

- ۱- به غذای خود بنگرد که آیا حلال است یا حرام؛ ۲- به غذای خود بنگرد که آیا دیگران دارند یا محروم؛
- ۳- به غذای خود بنگرد که چه دست هایی در تهیه آن به کار رفته است؛ ۴- به غذای خود بنگرد و چشم به غذا خوردن دیگران ندوزد

۱۴- نگاه اهل بیت (ع) درباره آیه ((فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ)) چه می باشد؟

مراد از اینکه انسان به طعام خود بنگرد، آن است که طعام روحی و فکری خود را چه کسی می گیرد و تحت تاثیر چه فکر و کلامی قرار دارد و چشم و گوش و قلب خود را مزرعه چه بذری قرار داده است.

۱۵- چه نکاتی از حدیث ((الْمُؤْمِنُ مِرَاهُ الْمُؤْمِنِ)) استنباط میشود؟ (۴ مورد)

- ۱- آینه، عیب را بزرگ نمی کند. عیب مردم را بیش از آنچه هست نبینیم. ۲- آینه، عیب را روبرو میگوید نه پشت سر. عیب افراد را به خود آنان بگوییم نه دیگران. ۳- آینه، به دلیل صاف و صیقلی بودن، عیب را میگوید. بر اساس صفا و صمیمیت انتقاد کنیم. ۴- اگر آینه را بشکنیم، آینه شکسته هم عیب ما را نشان ندهد.

۱۶- نگاه عرفا به حدیث ((الْمُؤْمِنُ مِرَاهُ الْمُؤْمِنِ)) چیست؟

شاید معنای حدیث این باشد که انسان مؤمن آینه خداست؛ زیرا یکی از نام های الهی در قرآن مؤمن است. آری مؤمن واقعی محل تجلی صفات الهی است و جلوه ای از حلم و حکمت و رحمت و قدرت و تدبیر الهی در انسان مؤمن نمودار است.

نکته: البته روشن است که قرآن ظاهری دارد و باطنی، و باطن آن باطن هایی. علی (ع) میفرماید: ((قرآن دریایی است که دست هیچ کس به عمق آن نمیرسد.)) گرچه ماقدرت غواصی در عمق رونداریم ولی باید در سطح شنا کرد.

۱۷- تفاوت قرآن با سایر کتابها را بنویسید؟ (۴ مورد)

- ۱- کتابهای در دست بشر تخصصی هستند اما قرآن به همه علوم اشاره میکند ۲- فصاحت و بلاغت در قرآن وجود دارد ۳- در قرآن کلمه یا حرفی اضافه نیست. ۴- کتابهای دست بشر تاریخ مصرف دارند ولی قرآن نه.
- ۵- قرآن کتابی است که عجایب آن قابل شمارش نیست. ۶- ساده ترین مطالب قرآن، داستانهای آن است که با کتاب داستان تفاوت بسیاری دارد.

۱۸- تفاوت داستان های قرآن با سایر داستانها چیست؟

- ۱- قصه های قرآن یافتنی است نه بافتنی؛ ۲- عبرت آموز است، نه سرگرمی؛ ۳- حق است، نه باطل؛
- ۴- آموزنده است، نه بدآموز؛

۱۹- چه نکاتی از آیه ((إِذْ قَالَ لِأَيُّهَا قَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ)) استنباط میشود؟

این جمله نقل گفتگوهای ابراهیم(ع) با عمویش به چشم میخورد.

اصل اول: در ارشاد مردم سن شرط نیست؛ **اصل دوم:** در نهی از منکر، تعداد شرط نیست چون ابراهیم یک تنه دست به تذکر و ارشاد زد؛ **اصل سوم:** در ارشاد از نزدیکان خود شروع کنید؛ **اصل چهارم:** در نهی از منکر اولویت ها را در نظر بگیرید، در میان منکران بدترین آنها شرک است؛ **اصل پنجم:** از شیوه های غیر مستقیم غافل نشوید؛ ابراهیم در قالب سوال پرسید این بت ها چیست؟

۲۰- دلایل نیازمندی انسان به وحی را بنویسید؟ (موارد ۱ و ۲ و ۳)

۲۱- آیا ایمان به وحی به معنای نادیده گرفتن ابزارهای مادی، علم و تجربه است؟ (مورد ۱)

۲۲- دلایل عدم اطمینان به قوانین بشری را بنویسید؟ (مورد ۲)

- ۱- ایمان به وحی به معنای نادیده گرفتن ابزارهای مادی و نفی حسّ و عقل و علم و تجربه نیست، بلکه ایمان به وحی به معنای آن ایت که غیر از این راه ها، راه دیگری نیز وجود دارد که به راستی مشکل گشای انسان است. انسان از هیچ راهی نمی تواند به حوادث آینده و پس از مرگ پی ببرد، تنها از طریق وحی میتوانیم پی ببریم.
- ۲- زندگی انسان اجتماعی است و جامعه به قانون نیاز دارد و قوانین بشری از اطمینان کافی برخوردار نیست؛ زیرا هوس های درونی، فشارهای بیرونی، گرایشهای فردی، حزبی، نژادی، ترس ها و طمع ها درکنار خطایا بیانگر آن است که قانون گذار باید فوق بشر باشد نه خود بشر و جز خداوند کسی نیست .
- ۳- در همه کشورها، قوانین در حال تغییر است و حتی قانون اساسی بعضی کشورهای پیشرفته ده ها بار عوض شده، اما قرآن تنها کتابی است که هیچ باطلی به آن راه نیافته و از سوی خداوند حکیم نازل شده است.

بخش اول : باورها و باایدها (صفحات ۳۵ تا ۵۹)

۱- مواضع انسانها درمقابل رسالت پیامبر(ص) را نام ببرید ؟

۱- گروهی آن را پذیرفته وایمان آوردند ۲- گروهی از سر انکار ولجاجت به آن کفر ورزیدند ۳- گروهی از روی نفاق، اظهار ایمان میکنند ولی دردل کافرند.

۲- چه نکاتی از آیه ((ذَالِكِ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ)) استنباط میشود ؟ (موارد ۱ و ۲ و ۳)

۳- محرومان از هدایت قرآن چه کسانی هستند ؟ (مورد ۲)

۴- چرا خداوند دراین آیه میفرماید (قرآن لاریب فیه) است ؟ (مورد ۳)

معنی آیه : آن کتاب که در (حقانیت) آن هیچ تردیدی راه ندارد، راهنمای پارسیان است.

۱- قرآن کتاب هدایت است نه کتاب طبیعت؛ و اگر به موضوعات طبیعی و کیهانی اشاره کرده است فقط برای توجه به قدرت و حکمت و علم خداوند مشروط میشود.

۲- قرآن برای هدایت همه مردم آمده است، ولی تنها کسانی از آن بهره میگیرند که فطرت پاک داشته باشند و در برابر حق خاضع باشند. چنانچه نور خورشید از شیشه شفاف عبور میکند، نه از خشت و گل تیره. بنابراین فاسقان، ظالمان، کافران، مسرفان و تکذیب کنندگان از هدایت قرآن بی بهره اند.

۳- مراد از (لاریب فیه) آن نیست که کسی در قرآن شک نکرده و یا شک نمیکند، بلکه منظور آن است که حقانیت قرآن به اندازه ای محکم است که جای شک ندارد، و اگر کسی شک کند، با قدری تأمل و تدبر، به حقانیت آن پی میبرد، مگر اینکه حاضر نباشد حق را بپذیرد.

۵- چه نکاتی از آیه ((الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ)) استنباط میشود؟ (موارد ۱-۴)

۶- تفاوت بین علم به خدا و ایمان به خدا چیست؟ (مورد ۲)

۷- چرا در میان واجبات دینی به نماز و زکات تاکید بسیاری شده است؟ (مورد ۴)

معنی آیه : (متقین) کسانی هستند که به غیب ایمان دارند و نماز را به پای می دارند و از آنچه به آنان روزی

داده ایم، انفاق می کنند.

۱- قرآن هستی را به دو بخش تقسیم میکند : عالم غیب و عالم شهود. غیب، یعنی آنچه از دیدگاه پنهان است، و شهود یعنی آنچه محسوس و مشهود است. پاکان و حق جوینان، افزون بر محسوسات، به وجود خداوند و وقوع قیامت که از امور غیبی اند، ایمان دارند، ولی دیگران فقط آنچه را میپذیرند که برایشان محسوس است.

۲- ایمان به خدا، مرحله ی بالاتر از علم به خداست. علم به اینکه خدا هست. میان من خدا رابطه ای برقرار نمیکند، اما ایمان به اینکه هستی من از خداست چنان رابطه ای برقرار میکند که مرا به تقدیس و پرستش او و میدارد.

۳- یکی از نشانه های ایمان، اقامه نماز است؛ گرچه خداوند به نماز ما نیاز ندارد و حتی دیگر مخلوقات نیز به انسان نیاز ندارند. اگر تمام مردم پشت به خورشید خانه بسازند به نور خورشید اثری ندارد؛ نماز، انسان را از فحشا و منکر باز میدارد، همانگونه که پوشیدن لباس سفید انسان را از نشستن روی خاک آلوده.

۴- در میان واجبات دینی، بیش از همه بر نماز و زکات تاکید شده است، و معمولاً این دو کنار هم می آیند. شاید اضطراب ها و ناهنجاریهای روحی و روانی با نماز دوا پیدا میکند و خلاء های اقتصادی جامعه و نابسامانی های ناشی از آن با انفاق پرو مرتفع میشود.

۸- چه نکاتی از آیه ((وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِأَنَّ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جَزَاءً مُبِينًا)) استنباط میشود؟

معنی آیه : (ای پیامبر) آنان به آنچه بر تو نازل شده و آنچه (بر پیامبران) پیش از تو نازل گردیده، ایمان دارند و هم آنان به آخرت یقین دارند.

- ۱- ابزار شناخت انسان، محدود به حس و عقل نیست، بلکه وحی نیز یکی از راه های شناخت است که متقین به آن ایمان دارند. باید انبیا دست اورا بگیرند و با سخن منطقی و سیره عملی خویش، اورا رهنمایی کنند.
- ۲- از این آیه و آیه های سوال ۵ و ۲ به دست می آید که خشوع در برابر خداوند متعال (نماز) و داشتن روحیه ایثار و انفاق و امید به آینده ای روشن از ویژگی های پارسیمان است.

۹- چه نکاتی از آیه ((اَلَيْكَ عَلَى هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَاللَّيْلُ لَهُمُ الْمَقْلُوحُونَ)) استنباط میشود؟ (موارد ۱ و ۲)

۱۰- در قرآن رستگاران دارای چه ویژگی هایی هستند؟ (مورد ۲)

معنی آیه : آنان بر هدایتی (استوار) از سوی پروردگارشان هستند و همانان رستگاران اند.

- ۱- پاداش اهل تقوا که به غیب ایمان دارند و اهل نماز و انفاق و یقین به آخرت هستند، رستگاری و فلاح است. رستگاری، بلندترین قله سعادت است؛ زیرا خداوند، هستی را برای بشر آفریده و بشر را برای عبادت و عبادت را برای رسیدن به تقوا و تقوا را برای رسیدن به فلاح و رستگاری.
- ۲- در قرآن رستگاران دارای ویژگی هایی هستند : - در برابر مفاسد جامعه به اصلاحگری میپردازند - امر به معروف و نهی از منکر میکنند - از بخل دور هستند - ترازوی اعمال آنها در قیامت از نیکی ها سنگین است - افزون بر ایمان به رسول خدا (ص) از او حمایت میکنند.

۱۱- چه نکاتی از آیه ((إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ)) استنباط میشود؟

۱۲- وجه تسمیه (علت نامگذاری) کافر را بنویسید؟ (مورد ۲)

معنی آیه : همانا کسانی که کفر ورزیدند، برای آنها یکسان است که آنان راهشدار دهی یا ندهی، آنها ایمان نخواهند آورد.

۱- قرآن پس از پرهیزکاران، کافران را معرفی میکند. آنها که درانکار و کتمان حق، چنان سرسخت اند که حاضر به پذیرش حق نیستند.

۲- کفر به معنای پوشاندن و نادیده گرفتن است، به کشاورز و شب کافر می گویند، چون کشاورز دانه و هسته را زیر خاک می پوشاند و شب، فضا و نور را دربرمیگیرد. کفران نعمت به معنای نادیده گرفتن آن است.

۳- اگر زمینه مساعد و مناسب نباشد دعوت انبیاء نیز سودمند نخواهد بود.

۱۳- چه نکاتی از آیه ((خَتَمَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ)) استنباط میشود؟

معنی آیه : خداوند بر دلها و برگوش آنان مهر زده و در برابر چشمانشان پرده ای است و عذابی بزرگ برای آنان فراهم است.

۱- خداوند به انسان چشم و گوش و قلب و عقل داده تا حقایق را درک کند. اما کسی که حق را میبیند ولی انکار میکند کسی که این نعمت الهی را کفران میکند خداوند قدرت تشخیص حق از باطل را از او میگیرد.

۲- مهر شقاوت که خداوند بر دل کافران میزند، کیفر تعصب لجاجت و هواپرستی خود آنان است.

۳- مراد از قلب در قرآن، روح و مرکز ادراکات است. روح انسان همچون جسم او گاهی دچار بیماری میشود.

۱۴- ویژگی های قلب سلیم از منظر قرآن و روایات را بنویسید؟

۱- قلبی که در آن جزء خدا نیست ۲- قلبی که پیرو حق و تسلیم آن است ۳- قلبی که از حب دنیا دور است.

۴- قلبی که در برابر خدا خاشع است ۵- قلبی که هم از یاد خدا آرام میگیرد و هم از قهر او میترسد.

۱۵- ویژگی های قلب ناپاک از منظر قرآن را بنویسید ؟

۱- انکار ۲- تعصب ۳- انحراف ۴- قساوت ۵- مرده دلی ۶- زنگار ۷- مرض ۸- فتنه انگیزی ۹- ضیق

۱۶- درچه سوره هایی از قرآن کریم به ذکر ویژگی های منافقین پرداخته میشود ؟

سوره بقره ، سوره های منافقون، احزاب، توبه، نساء، محمد

۱۷- سیمای منافق در قرآن را بنویسید ؟

منافقان در باطن ایمان ندارند، ولی در ظاهر خود را مؤمن و مصلح نشان میدهند، با افراد بی دین رفت و آمد میکند، نمازشان با کسالت و انفاقشان با کراهت است، از جبهه و جهاد فراری هستند، ملاک علاقه شان کامیابی و ملاک غضبشان ، محرومیت است، نسبت به پیشرفت مؤمنان نگرانند و نسبت به مشکلاتشان، خوشحالند.

درکل : ۱- دروغ گویی ۲- فریبکاری ۳- بیمار دلی ۴- فسادگری در زمین ۵- بی خردی ۶- تحقیر مؤمنان

۷- دو چهرگی ۸- سردرگمی ۹- دین فروشی ۱۰- آتش افروزی ۱۱- باطل گرایی ۱۲- ترس و وحشت

۱۳- در راه ماندگی

۱۸- وجه تسمیه (علت نامگذاری) منافق را بنویسید ؟

منافق، همانند موش صحرایی است که برای لانه اش دوره قرار میدهد و یکی از آن دو را را بازمیگذارد، و دیگری را بسته نگه میدارد، هرگاه احساس خط کند با سر راه دوم را باز کرده و فرار میکند. نام سوراخ مخفی موش نافق است که کلمه منافق از همین واژه گرفته شده است.

۱۹- معانی گسترده منافق را بنویسید ؟

هرکس زبان و عملش هماهنگ نباشد، سهمی از نفاق دارد، اگر به امانت خیانت کردیم، در گفتار دروغ گفتیم، به وعده های خود عمل نکردیم، منافق هستیم. گرچه اهل نماز و روزه باشیم، تظاهر و ریاکاری نوعی نفاق است.

۲۰- چه نکاتی از آیه ((يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ)) استنباط میشود؟

معنی آیه : (منافقان به پندار خود) با خداوند و مؤمنان نیرنگ میکنند درحالی که جز خودشان را فریب نمیدهند، اما نمی فهمند.

۱- مراد از خدعه(نیرنگ) منافقان با خدا، این است که احکام خدا و دین الهی را مورد تمسخر و بازیچه قرار میدهند، این گونه فریب درواقع فریب خود است، چنانچه اگر طبیب به بیماری دارو تجویز کند و بیمار به دروغ بگوید آن را مصرف کردم به گمان خود طبیب را فریب داده ولواینکه خودش فریب خورده است.

۲- برخورد اسلام با منافق، همانند برخورد منافق با اسلام است، اودرظاهر اسلام می آورد، اسلام نیز درظاهر او را مسلمان میشناسد.

۳- قرآن، بازتاب کار نیک و بد انسان را برای او میداند، چنانچه درآیه بالا میفرماید : خدعه با دین، خدعه با خود است نه با خداوند.

۲۱- چه نکاتی از آیه ((فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اللَّهُ مَرَّضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ)) استنباط میشود؟

معنی آیه : دردلهای منافقان، بیماری است، پس خداوند بیماری آنان را بیفزاید. و برای آنان عذابی دردناک است، به سزای آنکه دروغ می گویند.

۱- داستان منافق، به لاشه و مرداری بدبو میماند که باران بر آن ببارد. هرچه باران بیشتر شود، بوی نامطبوع و آلودگی آن افزایش می یابد. نفاق مرداری است که به روی انسان نفوذ کرده و هرچه آیه و حکم الهی بر آن نازل شود انسان به جای تسلیم شدن دست به ریاکاری و تظاهر میزند؛ و یک گام برنفاق خود بیافزاید.

۲- درقرآن اوصاف پسندیده ای چون : علم، هدایت، ایمان، و اوصاف ناپسندی مانند : رجس(پلیدی)، نفرت، ترس، خسارت قابل افزایش است. و از همین رو سنت خداوند، آزادی دادن به دوگروه خیر و شر است.

۲۲- چه نکاتی از آیه ((وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ)) استنباط میشود؟

معنی آیه : هرگاه به آنان (منافقان) گفته شود در زمین فساد نکنید، میگویند : همانا ما اصلاحگریم.

۱- گرچه منافقین پند پذیر نیستند، ولی ماوظیفه داریم آنان را نهی از منکر کنیم. ۲- نفاق، عامل فساد در زمین است. ۳- منافق، تنها خود را مردم دار و اصلاح طلب معرفی میکند ۴- منافق با ادعای اصلاح طلبی، درصدد توجیه خلافکاریهای خود است.

۲۳- قرآن منافقین را چگونه توصیف میکند؟

۱- اندیشه و فهم نمیکند و دچار فقدان شعور واقعی میشوند. ۲- گرفتار حیرت و سرگردانی میشوند .
۳- به سبب دروغ هایی که میگویند در کفر پایدار میشوند و هدایت نمی یابند.
۴- چون اعتقاد قلبی به خدا ندارند، در دنیا دچار وحشت و اضطراب و در آخرت دچار عذابی دردناک میشوند.

۲۴- امام رضا (ع) در تفسیر آیه ((اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ وَيَمْدُحُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ)) چه میفرماید؟

معنی آیه : خداوند آنان را به استهزا میگیرد و آنان را چنان در طغیانشان مهلت میدهد که سرگردان میشوند.

خداوند، اهل مکر و خدعه و استهزا نیست، اما جزای مکر و استهزای آنان را میدهد، چنان آنان را در طغیان و سرکشی خودرها میکند تا سردرگم و غرق شوند. چه سزایی سخت از قساوت قلب و تسلط شیطان.

۲۵- چه نکاتی از آیه ((أَلَيْكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ)) استنباط

میشود؟

معنی آیه : آنان کسانی هستند که به بهای (از دست دادن) هدایت، خریدار ضلالت و گمراهی شدند. اما این

دادوستد، سودشان نبخشید و راه هدایت نیافتند.

منافقان، صاحب هدایت نبودند که آن را از دست بدهند. پس مراد آیه این است که زمینه های فطری هدایت را از دست دادند. یعنی استعداد ایمان و دریافت پاداش و مغفرت را با اعمال خود از بین بردند.

۲۶- چه نکاتی از آیه ((صُمْ بُكُمْ عُمِي لَا يَرْجِعُونَ)) استنباط میشود؟ (موارد ۱-۴)

۲۷- درسوره مبارکه بقره چه تعبیری در مورد منافقان به کار برده شده است؟ (مورد ۱)

۲۸- آیه ای از سوره مبارکه اعراف بنویسید که به توصیف منافقان پرداخته است؟ (مورد ۴)

معنی آیه : آنان (از شنیدن حق) کرو (از گفتن حق) گنگ و (از دیدن حق) کورند، پس (به سوی حق) باز نمیگردند.

۱- قرآن در ستایش برخی پیامبران میفرماید: آنان صاحب قدرت و بصیرت بودند. آری کسی که چشم خدا بین دارد، بیناست و منافقان که چنین چشمی ندارند، در واقع همچون ناقص الخلقه هایی هستند که خود مقدمات نقص را فراهم کرده اند؛ و از این رو قرآن در این سوره درباره منافقان تعبیری چون : لایشعرون - مایشعرون - لایعملون - لایبصرون - یعمهون - صُمْ - بُكُمْ - عُمِي - لا يرجعون به کار رفته است.

۲- نظر، غیر از بصر است. چون در سوره اعراف میخوانیم : به تونگاه میکنند، در حالی که نمی بینند. یعنی چشم بصیرت ندارند که حق را ببینند.

۳- عدم بهره گیری از وسایل شناخت، برابر با ازدست دادن انسانیت است؛ چنانچه در سوره اعراف میخوانیم : آنان دل دارند، ولی نمیفهمند، چشم دارند ولی نمی بینند، گوش دارند ولی حق را نمی شنوند، این گروه همچون چهارپایان، بلکه از آن پست تر و گمراه ترند، ایشان غافل هستند.

۴- ((وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وُجُوهُهُمْ عُمِيًّا وَبُكْمًا وَصُمًّا)) : جزای کسی که در دنیا خود را به کوری و کوری ولالی میزند، کوری و کوری ولالی در آخرت است.

بخش چهارم : گفتار سوم

تفسیر سوره توحید (صفحات ۱۰۷ تا ۱۲۱)

۱- پیامبر اکرم (ص) درباره سوره حمد چه می فرمایند ؟

پیامبر گرامی فرمودند : بدون فاتحه الکتاب، نمازی نیست.

۲- از نام گذاری سوره حمد به فاتحه الکتاب چه استنباط میشود ؟

دانسته میشود که قرآن در زمان رسول خدا به صورت مکتوب جمع آوری شده و به امرایشان، این سوره در آغاز کتاب قرار گرفته است.

۳- آیات سوره حمد به چه چیزهایی اشاره می کند ؟

درباره خداوند صفات او، مسئله معاد، درخواست رهروی در راه حق و پذیرش حاکمیت و ربوبیت خداوند دارد. همچنین به ادامه راه اولیای خدا، ابراز علاقه واز گمراهان و غضب شدگان اعلام بیزاری و انزجار میکند.

۴- چه نکاتی از آیه ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)) استنباط میشود ؟ (موارد ۵-۱)

۵- حضرت علی (ع) درباره بسم الله چه میگویند ؟ (مورد ۳)

۶- امام رضا (ع) درباره بسم الله چه میگویند ؟ (مورد ۵)

۱- در میان اقوام و ملل مختلف، رسم است که کارهای مهم و با ارزش را بانام بزرگی از بزرگان خویش که مورد احترام و علاقه آنهاست شروع شود، مشرکان بانام بت ها و مؤمنان با نام خدا دست به کار میزنند.

۲- سرآغاز کتاب الهی است، بسم الله نه تنها در ابتدای قرآن، بلکه در آغاز تمام کتابهای آسمانی و در سرلوحه کار و عمل همه انبیا قرار داشت.

۳- امیر المؤمنین علی (ع) فرمودند: بسم الله مایه برکت کارها و ترک آن موجب نافرجامی است. همچنین آمده است شخصی بسم الله مینوشت و حضرت فرمودند زیبا بنویس، و در حدیث دیگر آمده بسم الله را فراموش نکن حتی در نوشتن یک بیت شعر.

۴- برزبان آوردن نام خدا در آغاز هر کاری سفارش شده است، در خوردن و خوابیدن و نوشتن، سوار بر مرکب و مسافرت و.. حتی ذبح حیوانی که بانام خدا شروع نشود حرام است.

۵- بسم الله نشان فرد مسلمان است که باید همه ی کارهای او رنگ و بوی الهی داشته باشد.

۶- امام رضا (ع) فرمودند: بسم الله یعنی نشان بندگی خدا را بر خود می نهم.

۷- سیمای بسم الله را بنویسید؟ (۴ مورد)

۱- نشانگر رنگ و صبغه الهی و بیانگر جهت گیری توحیدی ماست. ۲- رمز توحید است. ۳- رمز بقا و دوام است ۴- رمز عشق به خدا و توکل به اوست. ۵- رمز اظهار نیاز به درگاه الهی است. ۶- عامل بیمه شدن کارها است ۷- مایه فرار شیطان است ۸- کلامی است که سخن خدا با مردم و سخن مردم با خدا، با آن آغاز میشود.

۸- چه نکاتی از آیه ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)) استنباط میشود؟

۹- چه سوره هایی در قرآن با الحمد لله آغاز میشوند؟

معنی آیه: ستایش و ستایش مخصوص خداوندی است که پروردگار جهانیان است.

- ۱- افزون بر سوره حمد، چهار سوره انعام، کهف، سبأ و فاطر نیز با الحمد لله آغاز شده است.
- ۲- مفهوم حمد، ترکیبی از مفهوم مدح و ستایش است، انسان در برابر جمال و کمال و زیبایی دیگران، زبان به ستایش آنان، و در برابر نعمت و خدمت و احسان دیگران، به زبان سپاس از آنان میگشاید.
- ۳- ((رَبِّ)) به کسی گفته میشود که هم مالک و صاحب چیزی است و هم در رشد و پرورش آن نقش دارد.
- ۴- خداوند، نه تنها پروردگار انسانها بلکه پروردگار همه جهانیان است.

۱۰- چه نکاتی از آیه ((الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)) دریافت میشود؟

۱۱- مزایای رحمت الهی را بنویسید؟ (مورد ۲)

معنی آیه : (خدایی که) بخشنده و مهربان است.

۱- (رحمان) و (رحیم) هر دو از ریشه (رحمت) هستند، اما اولی بیانگر رحمتِ عامِ الهی به همه ی موجودات و دومی بیانگر رحمت ویژه الهی برای انسان است.

۲- خداوند، رحمت الهی را بر خود واجب کرده است، آفرینش و پرورش او براساس رحمت است و اگر عقوبت می کند از روی لطف است، بخشیدن گناهان و پذیرش توبه کنندگان و پوشیدن عیب های آنان و دادن فرصت برای جبران خطاها، همه مظاهر رحمت اوست.

۱۲- چه نکاتی از آیه ((مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ)) استنباط میشود؟ (موارد ۵-۱)

۱۳- جلوه های مالکیت خداوند در روز قیامت را بنویسید؟ (مورد ۲)

۱۴- لفظ دین در قرآن به چه معناست؟ (مورد ۳ و ۴)

۱۵- ((مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ)) در کنار ((الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)) بیانگر چیست؟ (مورد ۵)

معنی آیه : (خدایی که) مالک روز جزاست.

۱- مالکیت خداوند، حقیقی و دائمی است ولی مالکیت بشر، امری اعتباری و قراردادی است. و به قیامت منتقل نمیشود.

۲- در آن روز تمام واسطه ها و اسباب دنیوی قطع میشود : - نسبت و خویشاوندی از بین میرود - مال و ثروت و فرزندان اثری ندارد - بستگان و نزدیکان فایده نمی رسانند. - نه زبان فرصت عذرتراشی دارد نه فکر، فرصت تدبیر تنها راه چاره لطف خداوند است که صاحب اختیار آن روز است.

۳- لفظ دین در قرآن به دو معناست : ۱- کیش و آیین ۲- حساب و جزا

۴- مراد از یوم الدین روز قیامت است، روز کیفر و پاداش. (حساب و جزا)

۵- ((مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ)) درکنار ((الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)) بیانگر آن است که بشارت و اندرز باید درکنار هم باشند. خداوند در سوره حجر آیه ۴۹ میفرماید: به بندگانم خبر ده که من بسیار مهربان و آمرزنده ام، ولی عذاب و مجازات من نیز دردناک است.

۱۶- چه نکاتی از آیه ((إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ)) استنباط میشود؟

معنی آیه: (خداها!) تنها تورا میپرستیم و تنها از تو یاری میجوییم.

۱- انسان باید به حکم عقل، تنها خدای عبادت کند و تنها از او یاری بجوید. اگر به مهر و محبت نیازمندیم، او رحمان و رحیم است و اگر از آینده نگرانیم، او صاحب اختیار و مالک آن روز است.

۲- در نماز، گویا نمازگزار به نمایندگی از تمام خدایپرستان میگوید: خدایا، نه فقط من که همه مابنده تویم، و نه تنها من که همه ما محتاج و نیازمند لطف تویم.

۳- (نعبد) و (نستعین) به صورت جمع آمده است، و بیانگر آن است که نماز را به جماعت بخوانید و مسلمانان همگی با هم هستند.

۴- بیانگر آن است که در نظام خلقت، نه جبر است و نه تفویض؛ چون میگوییم (نعبد) پس دارای اختیار هستیم نه مجبور، و چون میگوییم (نستعین) پس نیاز به او داریم و همه امور به ما تفویض نشده است.

۱۷- چه نکاتی از آیه ((إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ)) استنباط میشود؟ (موارد ۶-۱)

۱۸- راه خدا و اولیای خدا چه امتیازی نسبت به سایر راه ها دارد؟ (مورد ۲)

۱۹- راه مستقیم چگونه راهی است و چه ویژگی هایی دارد؟ (مورد ۴)

۲۰- حضرت علی (ع) درباره راه مستقیم چه میفرماید؟ (مورد ۵)

۲۱- نمونه هایی از آیات و روایات اسلامی را ذکر کنید که به جنبه اعتدال تاکید و از افراط و تفریط نهی میکند؟

حداقل ۴ مورد (مورد ۶)

معنی آیه: (خداوندا!) ما را به راه راست هدایت فرما.

- ۱- در قرآن ۲ نوع هدایت است: * هدایت تکوینی - همانند هدایت زنبور عسل که چگونه شهد گلها را بکشد. * هدایت تشریحی - همانند فرستادن انبیای الهی و کتاب های آسمانی برای هدایت بشر.
- ۲- راه های زیادی در برابر انسان وجود دارد مانند: * خواسته ها و هوس های خود * راه انتظارات و خواسته مردم * راه نیکان و پیشینیان و...؛ انسان مومن راه خدا و انبیا را برمیگزیند که امتیازاتی نسبت به سایر راه ها دارد: ۱- ثابت است، برخلاف دیگر راه ها که هر روز تغییر میکند ۲- یک راه بیشتر نیست، در حالی که راه های دیگر متعدد و پراکنده اند ۳- انسان در پیمودن آن را هم به مسیر و هم به مقصد مطمئن است.
- ۴- در پیمودن آن، شکست و باخت وجود ندارد.
- ۳- (صراط) به معنای راه روشن و وسیع است که انسان را به مقصد میرساند.
- ۴- * راه مستقیم، راه خداست؛ * راه مستقیم، راه انبیاست؛ * راه مستقیم، راه بندگی خداست؛ * راه مستقیم در گرو توکل و تکیه بر خداست؛ در راه مستقیم بودن، تنها خواسته هر مسلمان و حتی رسول خدا است. که در هر نماز واجب تکرار میکنیم. انسان باید در هر کاری اعم از انتخاب شغل، دوست، رشته تحصیلی، و.. راه مستقیم را از خداوند بخواهد، زیرا چه بسا در عقاید درست فکر کند ولی در عمل دچار لغزش شود.
- ۵- راه مستقیم راه وسط و میانه ای است که حضرت علی (ع) میفرماید: انحراف به چپ و راست، مایه گمراهی و راه وسط، جاده هدایت است.
- ۶- در قرآن روایات نمونه های بسیاری آمده که در آنها به جنبه اعتدال، تاکید و به جنبه افراط و تفریط نهی شده است: ۱- بخورید و بیاشامید ولی اسراف نکنید ۲- در انفاق نه دست بسته باشنه گشاده دست که خود محتاج شوی ۳- مؤمنان در وقت انفاق نه اهل اسراف اند و نه اهل بخل، میانه رو هستند
- ۴- نماز را نه بلند بخوان و نه آهسته بلکه شیوه ای میانه برگزین. ۵- نه محبت ها شمارا از گواهی حق منحرف سازد و نه دشمنی ها شمارا از عدالت دور کند. ۶- اسلام هم نماز را سفارش میکند که ارتباط با خالق است و هم زکات را که ارتباط با مردم.

۲۲- چه نکاتی از آیه ((صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ)) استنباط میشود؟

۲۳- چه کسانی از نعمت های ویژه الهی برخوردارند؟ (مورد ۱)

معنی آیه : راه کسانی که آنها رامشمول نعمت خودساختی، نه غضب شدگان و نه گمراهان !

۱- این آیه راه مستقیم را، راه کسانی معرفی میکند که نعمت ویژه الهی صاحب آنان شده از جمله : پیامبران، صدیقین، شهدا و صالحان

۲- مراد از نعمت در (أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ)، نعمت هدایت است. زیرا در آیه پیشین سخن از هدایت به راه مستقیم بود. افزون بر آن که کفار و منحرفان از نعمت های مادی برخوردارند، ولی مورد غضب هستند.

۲۴- مغضوبین (غضب شدگان) در قرآن چه کسانی معرفی شده اند ؟

در قرآن افرادی مانند فرعون و قارون و ابولهب و امت هایی همچون قوم عاد و ثمود و بنی اسرائیل به عنوان غضب شدگان معرفی شده اند.

۲۵- چرا یهودیان مورد غضب الهی قرار گرفته اند ؟

۱- رفتار و کردار بدشان ۲- رباخواری ۳- جعل و تحریف کتاب آسمانی (تورات) ۴- عدم اطاعت از پیامبرانشان در هنگام دعوت به جهاد و مبارزه

۲۶- مصداق بارز تولی و تبری در قرآن چیست ؟

انسان در قرآن، تولی خود را به انبیا و شهدا و صالحان و راه آنان، ابراز داشته و از مغضوبان و گمراهان، تبری یا برائت و دوری میجوید، و این مصداق بارز تولی و تبری است.

۲۷- در قرآن چه افرادی به گمراهان معرفی شده اند ؟

۱- کسانی که ایمان خود را به کفر تبدیل کرده اند ۲- مشرکان ۳- کفار ۴- عصیان گران ۵- مسلمانانی که کفار را سرپرست و دوست خود میگیرند.

۲۸- در قرآن چه افرادی به عنوان گمراه کنندگان معرفی شده اند ؟

ابلیس - فرعون - سامری - دوستان بد - طاغوت ها - نیاکان منحرف

۲۹- بسترهای انحراف در قرآن کدام اند ؟

هوا و هوس - شرک و ورزی - گناه - پذیرش ولایت باطل - جهل و نادانی